

Наказом МОН України від 10.10.2022 р. №894 видання включено до **категорії «Б»** за спеціальностями: 051 – економіка; 072 – фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок; 073 – менеджмент; 076 – підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 292 – міжнародні економічні відносини

DOI 10.56197/2786-5827/2024-3-4-4

УДК 330.322.2:332.13

Ципліцька Олена Олександрівна,
доктор економічних наук, доцент,
старший науковий співробітник відділу промислової політики,
Державна установа “Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України”,
вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01011, Україна
email: o.liakhovetz@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3803-9421>
Researcher ID: T-7569-2017
Scopus ID: 56177612800

Зарудна Ольга Станіславівна,
молодший науковий співробітник відділу промислової політики,
Державна установа “Інститут економіки та прогнозування
Національної академії наук України”,
вул. Панаса Мирного, 26, м. Київ, 01011, Україна
email: olgaszua@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7253-8091>
Researcher ID: S-5188-2017

Tsyplitska Olena,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor,
Senior Research Fellow of the Department of Industrial Policy,
State Organization “Institute for Economics and Forecasting
of the National Academy of Sciences of Ukraine”,
Panasa Myrnogo str., 26, Kyiv, Ukraine, 01011
email: o.liakhovetz@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3803-9421>
Researcher ID: T-7569-2017
Scopus ID: 56177612800

Zarudna Olha,
Junior Research Fellow of the Department of Industrial Policy,
State Organization “Institute for Economics and Forecasting
of the National Academy of Sciences of Ukraine”,
Panasa Myrnogo str., 26, Kyiv, Ukraine, 01011
email: olgaszua@gmail.com,
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7253-8091>
Researcher ID: S-5188-2017

ФАКТОРИ ТА ДИНАМІКА ІНВЕСТИЦІЙ У ПРОМИСЛОВІСТЬ РЕГІОНІВ В КОНТЕКСТІ ВОЄННИХ ЗАГРОЗ

DETERMINANTS AND DYNAMICS OF INVESTMENTS IN REGIONS' INDUSTRY IN THE CONTEXT OF MILITARY THREATS

Вступ. Географічна структура інвестування у промисловість може мати вирішальний вплив на розміщення промислових виробництв на територіях та у регіонах. В умовах повномасштабного вторгнення відбулося суттєве переосмислення стратегій інвестування в українську економіку, результатом чого стає зміщення уваги інвесторів на більш безпечні території. Метою дослідження є виявлення тенденцій у динаміці та регіональній структурі інвестицій у промисловий сектор України у воєнний час та розроблення рекомендацій щодо відновлення економіки регіонів.

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на офіційних статистичних даних та результатах досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених. Із загальнонаукових методів при проведенні дослідження використано аналіз та синтез, індукцію та дедукцію, порівняння й узагальнення, історичний та логічний підходи. В якості спеціальних методів використані статистико-економічний аналіз, аналіз показників структури та динаміки явищ, експертні оцінки, контент-аналіз наявних наукових та аналітичних публікацій, системний аналіз.

Результати і обговорення. Безпека суттєво вплинула на вибір місць розташування нових промислових проектів в Україні, спричинивши перенаправлення інвестицій у більш стабільні регіони. З 2022 до початку 2024 року відбувся вплив прямих інвестицій з багатьох регіонів, найбільше постраждали області, що зазнали активних бойових дій. Однак, Тернопільська, Черкаська області та Київ показали зростання інвестицій під час війни завдяки ключовим проектам у переробній та агропромисловій сфері. Основними інвесторами залишаються компанії, які вже діють в Україні, а західні та північно-центральні області є найбільш привабливими для нових вкладень. Стратегія повоєнного відновлення має включати підтримку індустріальних парків та нових ареалів зростання для зміцнення економіки постраждалих регіонів і залучення нових інвестицій.

Висновки. Дослідження не лише поглиблює розуміння процесів, що відбуваються в сфері інвестування у промисловість регіонів України, а й окреслює можливі шляхи для подальшого розвитку інвестування у промисловий сектор України в умовах нестабільності. Сучасні інвестиційні тенденції сприяють формуванню нових промислових центрів з нижчим безпековим ризиком, підвищуючи інвестиційну привабливість західних і центральних регіонів України. Координація інвестицій з боку держави у просторовому і галузевому масштабах здатна зміцнити регіональний економічний потенціал.

Ключові слова: прямі іноземні інвестиції, просторовий розвиток промисловості, регіональна економіка, капітальні інвестиції, економічне відновлення

Introduction. The geographic structure of investment in industry can have a decisive influence on the location of industrial production in territories and regions. In the conditions of a full-scale invasion, there was a significant rethinking of investment strategies in the Ukrainian economy resulting in a shift in the attention of investors to safer territories. The purpose of the study is to identify trends in the dynamics and regional structure of investments in the industrial sector of Ukraine during the war and to develop recommendations regarding the recovery of the regional economies.

Materials and methods. The research is based on official statistical data, as well as the results of scientific studies by domestic and foreign scholars. General scientific methods used in the research include analysis and synthesis, induction and deduction, comparison and generalization, as well as historical and logical approaches. As specific methods the statistical and economic analysis, analysis of phenomena structure and dynamics indicators, expert evaluations, content analysis of available scientific and analytical publications, and systems analysis were applied.

Results and discussion. Security has significantly influenced the selection of locations for new industrial projects in Ukraine, leading to the redirection of investments to more stable regions. From 2022 to early 2024, there was a withdrawal of direct investments from many regions, with the most affected being those that experienced active shelling. However, Ternopil, Cherkasy regions, and Kyiv saw an increase in investments during the war due to key projects in the processing and agro-industrial sectors. The main investors remain companies already operating in Ukraine, and the western and north-central regions are the most attractive for new investments. The post-war recovery strategy should include support for industrial parks and new areas of growth to strengthen the economy of affected regions and attract new investments.

Conclusions. The research not only deepens the understanding of the processes occurring in the field of investment in the industrial sectors of Ukraine's regions but also outlines potential paths for further development of industrial sector investment under conditions of instability. Current investment trends contribute to the formation of new industrial centers with lower security risks, enhancing the investment attractiveness of Ukraine's western and central regions. The government coordination of investments on spatial and sectoral scales is capable of strengthening regional economic potential.

Keywords: foreign direct investments, spatial industrial development, regional economy, capital investments, economic recovery

JEL Classification: E22, F21, O14, O25, R58

Вступ. Географічна структура інвестування у промисловість відіграє ключову роль у її розміщенні на територіях та у регіонах, водночас впливаючи на розвиток дорожньо-транспортної та промислової інфраструктури, ринку праці та експортний потенціал. В умовах повномасштабного вторгнення частина регіонів України опинилася в окупації або піддаються значним впливам воєнних дій, що негативно позначається на забезпеченості інфраструктурою та кадрами у містах та регіонах. Високі військові ризики вже спричинили значний вплив прямих та зниження капітальних інвестицій у регіонах у 2022 році. Відтак, відбулося суттєве переосмислення стратегій інвестування в українську економіку, результатом чого стає зміщення уваги інвесторів на більш безпечні території.

Для України “у швидкому відновленні ключову роль відіграватимуть приватні зовнішні інвестиції” (Кораблін, 2022) за умови критичної недостатності власного інвестиційного ресурсу. Вони визначатимуть нові ареали промислового зростання, що сформувалися під впливом зрушень у структурі та чисельності населення у регіонах, політики місцевих громад, зокрема у питаннях розвитку індустріальних парків, створення сприятливого бізнес-клімату. Таким чином будуть сформовані нові довгострокові просторові тенденції в інвестуванні, які держава має врахувати під час формування планів відновлення та стимулювальних заходів з економічного та територіального відновлення.

Метою дослідження є виявлення тенденцій у динаміці та регіональній структурі інвестицій у промисловий сектор України у воєнний час та розроблення рекомендацій щодо відновлення економіки регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні підходи та практичні аспекти розміщення промислових підприємств в країнах світу розглянуті в роботах таких науковців як А. Вебер (Weber, 1909), який визначив чинники розміщення промислових підприємств у регіонах та запропонував задачу трикутника локалізації; К. В. Мезенцев, Г. П. Підгрушний, Н. І. Мезенцева (Мезенцев, 2014), які дослідили регіональний розвиток промисловості в Україні у ретроспективі; І. І. Зільберман (Зільберман, 1929), який детально описав державну політику та фактори розташування промислових підприємств на території України у XIX столітті; В. М. Бондаренко та В. І. Дармограй (Бондаренко, 2018), які відмітили роль франчайзингу в розміщенні суб'єктів господарювання у регіоні.

Минулі та сучасні практики, інструменти і політики розміщення виробничих підприємств в азійських країнах були також детально проаналізовані у виданні ООН “Міста

тихоокеанської Азії, що розвиваються” (Emerging world cities in Pacific Asia, 1996). Автори пов’язали ефекти розташування сільськогосподарських та промислових виробництв з довгостроковим впливом соціальної й економічної політики та державних реформ, серед яких провідною стала земельна.

Вплив інвестицій на відновлення та розвиток регіональних промислових систем, зокрема, під час повномасштабного вторгнення РФ в Україну розглянутий в роботах Р. Крещенці та С. Яммаріно (Crescenzi, 2017), С. О. Корабліна (Кораблін, 2022), Б. Морган (Morgan, 1998), В.І. Ляшенка, І.Ю. Підоричевої, В.П. Антонюк та ін. (Ляшенко, 2022), О. Атамаса (Атамас, 2023), С. Л. Шульц, О. М. Луцківа, І. О. Зеленського (Шульц, 2023), в яких механізмом відновлення та подальшого розвитку промислового виробництва є капіталовкладення в технологічні інновації й розвиток інноваційних та індустріальних екосистем. Науковці Державної установи “Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України”, в свою чергу, провели глибокий порівняльний аналіз структурно-динамічних тенденцій розвитку промислових галузей, їх стійкості до зовнішніх шоків та стану інвестування у регіони України (Резильєнтність ендегенного розвитку регіонів..., 2024; Фінансові детермінанти ..., 2023; Розвиток машинобудування ..., 2022).

Разом з тим, за два з половиною роки посилення російської агресії та на фоні критичного падіння обсягів виробництва добувної та переробної промисловості у 2022 році (за даними Держстату – на 30 та 41 % відповідно¹) починають закладатися нові тенденції в географії інвестування у промисловість, які можуть набути довгострокового характеру та суттєво вплинути на реалізацію стратегій регіонального розвитку, які наразі актуалізуються.

Матеріали та методи. Дослідження ґрунтується на офіційних даних Державної служби статистики України, Національного банку України, Кабінету Міністрів України та галузевих міністерств, а також на результатах наукових та аналітичних досліджень вітчизняних та зарубіжних вчених, й інші джерела інформації. Із загальнонаукових методів при проведенні дослідження використано аналіз та синтез, індукцію та дедукцію, порівняння й узагальнення, історичний та логічний підходи. Для виявлення ключових тенденцій зміни обсягу інвестицій та їх джерел у промисловість регіонів застосовано статистико-економічний аналіз, аналіз показників структури та динаміки явищ і процесів. Для розроблення рекомендацій щодо пом’якшення диспропорційності інвестування в регіони України використано спостереження, експертні оцінки, контент-аналіз наявних наукових та аналітичних публікацій, системний аналіз.

Результати і обговорення. Індустріальний ландшафт України був сформований поєднанням історичних факторів, економічних політик та принципів урбаністичного планування як до, так і під час радянської доби. Результатом стало створення інтегрованих промислових комплексів, що забезпечило промислове зростання окремих регіонів та залишило глибокий слід в економічній структурі та просторовому розміщенні промисловості. Значну роль у цьому процесі відігравали як іноземні інвестиції, так і капіталовкладення – державні і приватні всередині країни.

І. Зільберман у своєму дослідженні (Зільберман, 1929) наголосив на високій ролі “напливу капіталу” та інтересів його власників, як зумовлювали концентрацію, галузеву спеціалізацію, появу відповідних організаційних форм та технологічний рівень промислового виробництва у XIX столітті в Україні. Приплив капіталу з заходу Європи на Правобережну Україну, зокрема, сприяв більшому засвоєнню західноєвропейської техніки та організаційних звичок, ніж на Лівобережній. Відвоювання та освоєння морського узбережжя Чорного та Азовського морів на початку XIX ст. сприяло перетіканню російського капіталу на Харків, Крим та Одесу, що забезпечило промислове зростання цих регіонів, але й водночас – і захоплення українського ринку для постачання російських товарів.

У радянську добу відбулася швидка індустріалізація західних і східних регіонів України, розвиток машинобудування, металообробки, харчової, хімічної та інших галузей

---

¹ URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/vvp/vvp_rik/vtr_rik10-22_2021_100.xlsx (дата звернення 20.10.2024)

промисловості. Промислові підприємства будувалися в залежності від близькості до джерел ресурсів і ринків збуту, зокрема до сільськогосподарських угідь, покладів корисних копалин, місць концентрації робочої сили, а також – від якості дорожньо-транспортної інфраструктури. Особливістю стало також розташування промислових підприємств проміжних ланок виробничо-збутових ланцюгів на території різних республік, що в результаті розпаду Радянського Союзу негативно позначилося на економіці регіонів України. Таким чином, просторове розташування промислових районів, територіально-виробничих комплексів в незалежній Україні успадковувалося з радянського періоду, а руйнування господарських зв'язків з колишніми споживачами і постачальниками, низькі капіталовкладення та неефективна приватизація заклали основи для стійкої деіндустріалізації України, внаслідок якої частка доданої вартості промисловості (із будівництвом) у ВВП за 1991-2021 рр. знизилася з 54,6 % до 23,2 %, а за роки повномасштабного вторгнення 2022-2023 – до 18,8 %. Для порівняння слід зазначити, що Німеччина і Польща, які відставали від України за цим показником до 2008-2009 років, фактично зберегли частку доданої вартості промисловості і будівництва у ВВП протягом усього періоду².

Зміщення геополітичних та гео економічних інтересів з 2014 року у бік євроінтеграції сприяло припливу європейських інвестицій у промисловість України, хоча в географічній структурі країн-інвесторів домінували Кіпр та Нідерланди (в яких локалізуються переважно офшорні компанії), а з 2015 по 2020 рр. обсяги інвестування з країн ЄС зросли лише у десяти регіонів України (Оцінка інтеграції України ..., 2021, С. 318). Загалом, частка країн ЄС в операціях з прямого інвестування в Україну збільшувалася з 2016 року, коли вона становила 40,9 %, до 74,4 % у 2021 році та до 78,3 % у 2023 році³.

Безпековий чинник суттєво вплинув на динаміку інвестицій у промисловість регіонів, обумовлюючи вибір місць для нових проектів, перенаправлення фінансових потоків у більш стабільні з точки зору безпеки зони, а також загальну стриманість інвесторів по відношенню до України. В цілому, у 2022 – поч. 2024 рр. відбувся відплив прямих інвестицій з промисловості майже по всіх регіонах України (рис. 1).

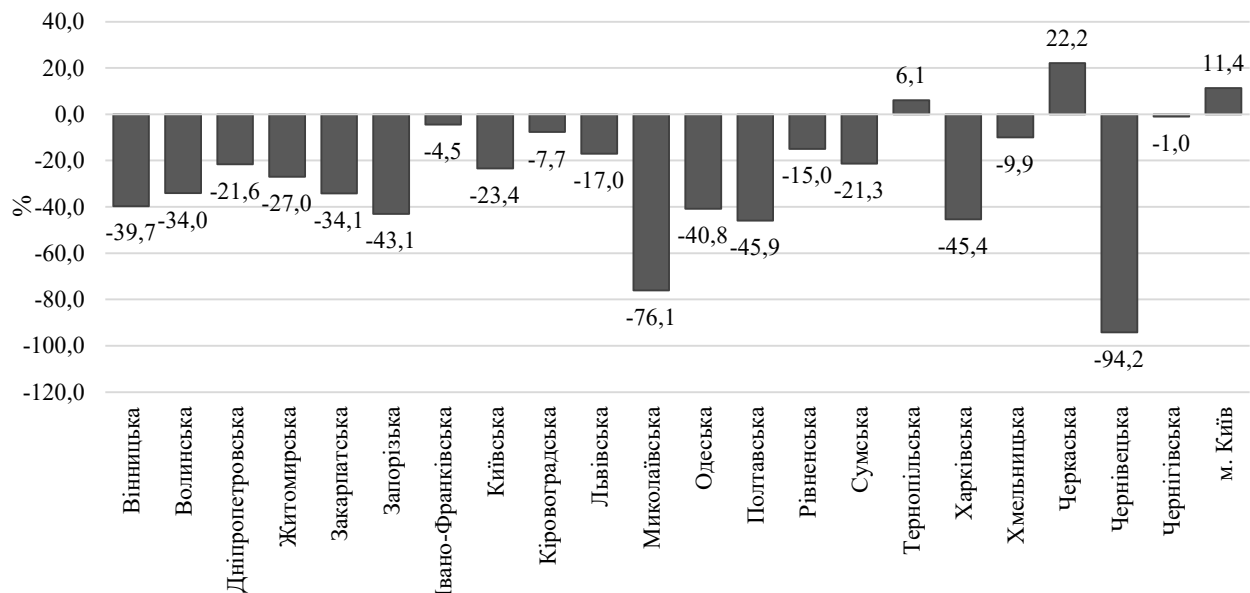

Рис. 1. Зміна залишків прямих інвестицій у промисловість регіонів України станом на 31.03.2024 порівняно з 31.12.2021, %

Джерело: розроблено авторами за⁴

² URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.IND.TOTL.ZS?locations=UA-PL-DE> (дата звернення 20.10.2024)

³ URL: https://bank.gov.ua/files/ES/FDI_Lf_q.xlsx (дата звернення 20.10.2024)

⁴ URL: https://bank.gov.ua/files/ES/FDI_LsRt_q.xlsx (дата звернення 17.10.2024)

Якщо говорити про залишки прямих інвестицій з зарубіжних країн, то вони суттєво скоротилися за період повномасштабного вторгнення: найбільше постраждали регіони, які межують з зонами активних бойових дій та піддаються інтенсивним обстрілам – Миколаївська, Харківська, Запорізька області. Найбільше скорочення залишків прямих інвестицій відбулося по Чернівецькій області (на 94,2 %), що пов'язане як з високими військовими ризиками, нестачею робочої сили, зміною курсу валют та з неоприлюдненням через воєнний стан усієї інформації про надходження інвестицій у регіон⁵.

Виняток становлять Тернопільська, Черкаська області та м. Київ, які за період повномасштабної війни наростили обсяги інвестицій відповідно на 6,1 %, 22,2 % та 11,4 % відповідно, включаючи реінвестовані доходи.

Так, у Тернопільській області під час війни було залучено інвестиції у переробну промисловість. Наприклад, у м. Кременець створено підприємство ТОВ “Хоум Ессеншиалс Україна” з виробництва меблів та матраців⁶, реалізується 6 інвестиційних проєктів в агропромисловому комплексі, які в результаті можуть дати зростання обсягів виробництва харчової продукції на 3,6 %⁷. У Черкаській області у 2023 році було відкрито новий завод із виробництва пшона, яке як безглютеновий продукт набирає популярності в Європі⁸. Черкаська область є відносно безпечним регіоном для розвитку переробної промисловості, зокрема агропереробки, і характеризується наявністю логістичних переваг, сировинним ринком і людським потенціалом⁹ (в регіоні зосереджена підготовка по інженерних та природничих спеціальностях), які важливі для інвесторів. У місті Київ приплив інвестицій відбувся за рахунок капіталовкладень в існуючі промислові підприємства, наприклад, 1,5 млрд. грн. було інвестовано у нову виробничу лінію Київського пивоварного заводу¹⁰.

Загалом, за 2022-2023 рр. основними інвесторами в корпоративному сегменті виступили компанії та бренди, що вже мають виробничі потужності на території України, а саме: Carlsberg, Cersanit, Kronospan, Laude, Nestle, Phillip Morris, Velux. Про наміри реінвестувати кошти в Україну для підтримки своїх активів оголосили ArcelorMittal, Bayer, CRH, Fixit, Kingspan, Onur Group, Unilever¹¹.

Географія нових великих інвестиційних проєктів, які були запущені протягом 2022-2023 років, після 24 лютого 2022 року, представлена на рис. 2.

Незважаючи на активні воєнні дії, у Львівській, Житомирській, Київській, Полтавській областях розгорнулися великі інвестиційні проєкти в сфері виробництва будівельних матеріалів, керамічних виробів і сантехніки (Kingspan, Kovalska, Cersanit, Cemark), агропромислового виробництва (Астарта-Київ, Bayer), виробництва напоїв (Carlsberg)¹². Слід зазначити, що реєстрація іноземних представництв та дочірніх підприємств у столичному регіоні тягне за собою певні викривлення інформації про географічне спрямування іноземних інвестицій, оскільки податкова юрисдикція часто не співпадає з місцем розташування виробничих потужностей і створених робочих місць.

---

⁵ URL: <https://suspilne.media/chernivtsi/731983-u-pidpriemstva-cerniveckoi-oblasti-investuut-z-majze-30-krain-svitu-perelik-najbilsih-kampanij/> (дата звернення 20.10.2024)

⁶ URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2023/06/29/701593/> (дата звернення 17.10.2024)

⁷ URL: <https://oda.te.gov.ua/news/ternopilaska-oblast-aktyvno-vprovadzhuie-stratehiiu-rozvytku-orientovanu-na-ekonomichne-zrostannia-ta-pidtrymku-ahropromyslovoho-kompleksu> (дата звернення 20.10.2024)

⁸ URL: <https://ck-oda.gov.ua/holova-oda/investiciyi-pid-chas-vijni-ne-lishe-mozhlivi-a-j-realni-igor-taburec/> (дата звернення 20.10.2024)

⁹ URL: <https://ck-oda.gov.ua/holova-oda/mizhnarodnij-ekonomichnij-forum-2023-cherkashhina-vidkrita-do-spivpraci/> (дата звернення 20.10.2024)

¹⁰ URL: <https://gmk.center/ua/posts/yak-svitovi-promislovi-giganti-rozvivajut-virobnictvo-v-ukraini-pid-chas-vijni/> (дата звернення 25.10.2024)

¹¹ URL: <https://forbes.ua/money/investuyut-popri-viynu-khto-ta-skilki-vkladae-v-ukrainu-sered-mizhnarodnogo-ta-ukrainskogo-biznesu-oglyad-vid-investanalitika-artema-shcherbini-08122023-17779> (дата звернення 20.10.2024)

¹² URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/investori-povertayutsya-v-ukrajinu-12355602.html> (дата звернення 20.10.2024)

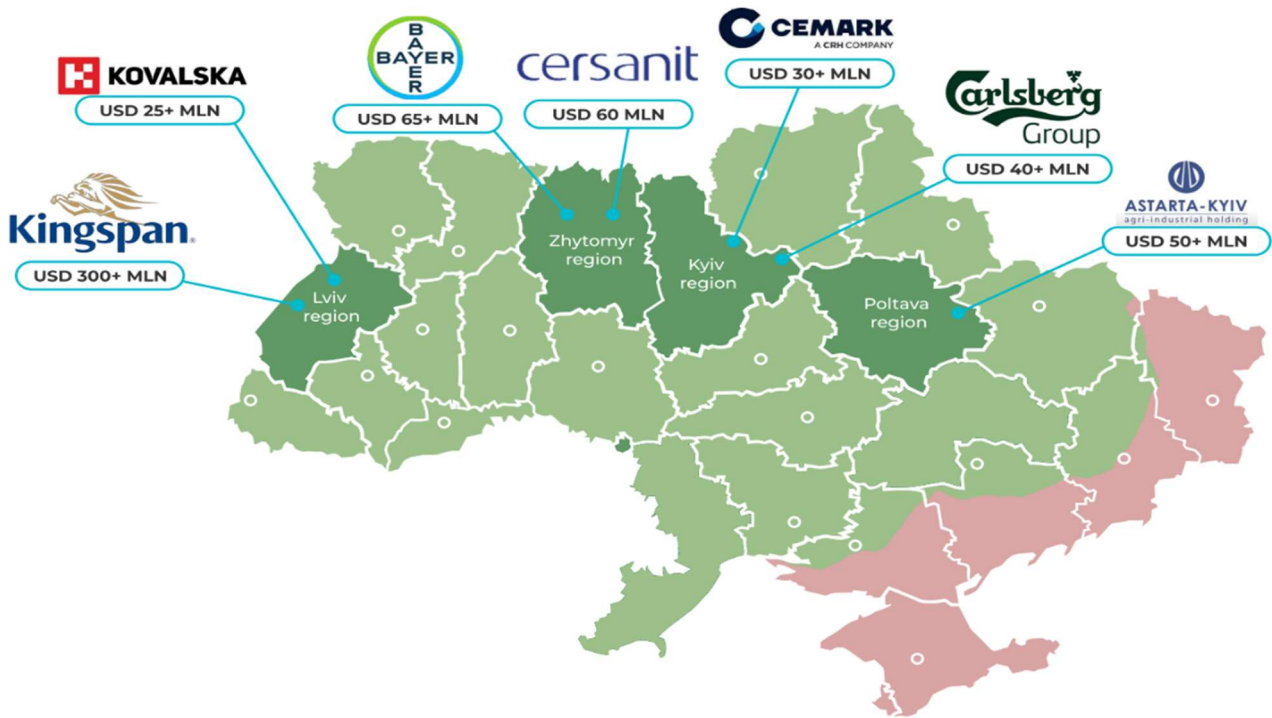

Рис. 2. Нові великі інвестиційні проєкти, підтримані UkraineInvest з 24 лютого 2022 року, у регіональному розрізі

Джерело: складено за¹³

Восени 2024 року Уряд України уклав перший інвестиційний договір на суму понад 76 млн. євро в рамках програми підтримки великих інвестиційних проєктів. Угода стосується будівництва заводу з переробки соєвого шроту потужністю 500 т/добу в Полтавській області¹⁴. Провайдерами проєкту в Україні виступають ТОВ “Астарта-Україна” (власником частки 99,99 % є компанія Анкор Інвестментс Лімітед, Кіпр) та ТОВ “Астарта Агро Протеїн”, зареєстровані у м. Київ.

Таким чином, для зарубіжних інвестицій та реінвестицій під час повномасштабного вторгнення залишаються більш привабливими північно-центральні та західні регіони України, зосереджені на сферах агропереробки та харчової промисловості, виробництва будівельних матеріалів.

Динаміка капітальних інвестицій у регіони у 2023 р. порівняно з 2021 р. свідчить про скорочення інвестицій у придбання або виготовлення власними силами матеріальних і нематеріальних активів. Нестача обігових коштів підприємств негативно позначилася на спроможності інвестувати в основний капітал, інтелектуальну власність та інші активи. Зокрема, в абсолютних показниках найбільше це позначилося на таких регіонах як Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Одеська, Харківська області та м. Київ (рис. 3).

Зберегли і навіть наростили у номінальних показниках обсяги капітальних інвестицій такі регіони, як Закарпатська, Рівненська, Івано-Франківська та Чернігівська області. Проте, враховуючи інфляційні процеси та зміни курсу іноземних валют, які впливають на вартість імпорту обладнання, технологій та матеріалів для будівництва, можна припустити, що за 2 роки повномасштабного вторгнення фактично обсяг капітальних інвестицій, якщо і зріс, то не суттєво. Якщо розглянути показник у розрізі видів діяльності переробної промисловості (рис. 4), можна побачити, що у 2023 році відбулася часткова компенсація скорочення капітальних інвестицій у 2022 році.

¹³ URL: https://drive.google.com/file/d/1TcWIWJP2S8ZeRkFspyXEDbIjGep_qWq/view?usp=drive_link (дата звернення 20.10.2024)

¹⁴ URL: <https://me.gov.ua/News/Detail?lang=uk-UA&id=bd80bce8-b878-4cd2-ade9-617dc4b7a1c9&title=UriadUklavPershiInvestdogovirVMezhakhProgramiPidtrimkiVelikikhInvestitsiinikhProktiv-YuliiSviridenko> (дата звернення 26.10.2024)

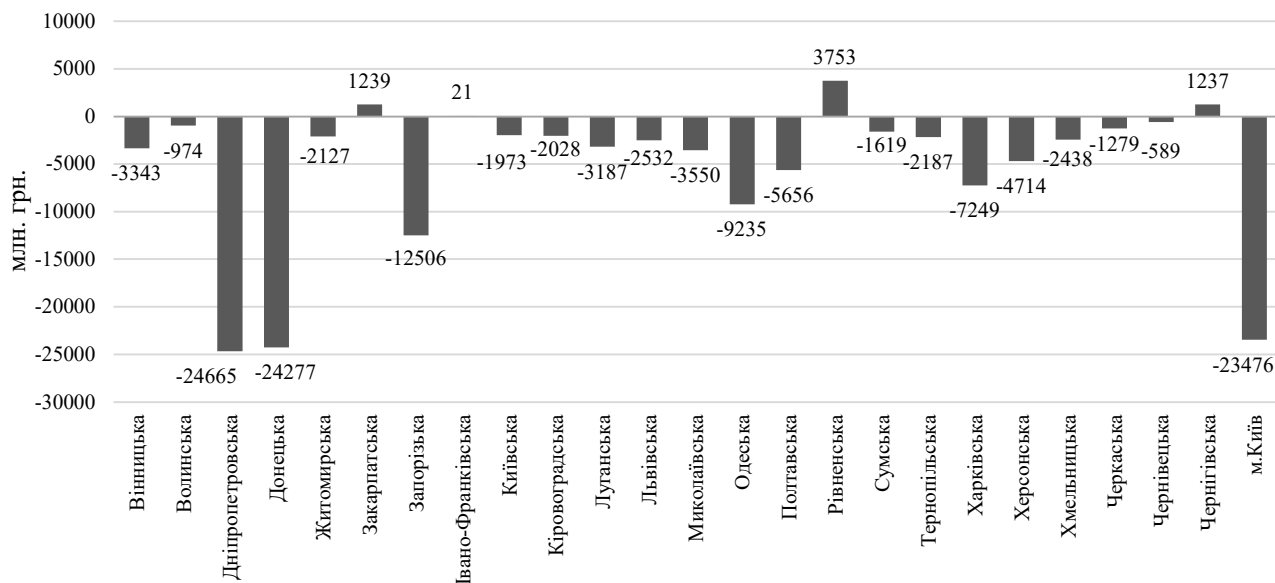

Рис. 3. Зміна обсягів капітальних інвестицій у регіонах України у 2023 р. порівняно з 2021 р., млн. грн.

Джерело: розроблено авторами за¹⁵

Рис. 4. Ланцюгові прирости капітальних інвестицій у види діяльності переробної промисловості у 2022 та 2023 рр., %

Джерело: розроблено авторами за¹⁶

¹⁵ URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ibd/kin/kin_reg/kin_reg_IV_21.xls;

URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ibd/kin/kin_reg/kin_reg_23.xls (дата звернення 20.10.2024)

¹⁶ URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ibd/kin/kin_rik/kiva_ved_21_ue.xlsx;

Так, у 2023 р. найактивніше зростали капітальні інвестиції у виробництво коксу та продуктів нафтопереробки (на 103 % більше за 2022 рік), виробництво гумових і пластмасових виробів (на 101,2 % більше), виробництво харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів (на 86,5 %), виробництво комп'ютерів, електронної та оптичної продукції (на 78 %). Відповідно це позначилося і на структурі капітальних інвестицій переробної промисловості у 2023 році порівняно з 2021: зростає частка капітальних інвестицій у харчову промисловість з 24,9 до 36,1 %, текстильне виробництво – з 1,7 до 2,3 %, виробництво хімічних речовин і хімічної продукції – з 2,6 до 3,3 %, виробництво гумових і пластикових виробів – з 9,6 до 12,5 % тощо при суттєвому зниженні частки капітальних інвестицій у виготовлення виробів з деревини (з 16,6 до 11,9 %), металургію (з 24,1 до 15,6 %) та інші сфери економічної діяльності.

Обсяги залишків кредитів як джерела інвестиційних ресурсів у промисловість та переробну промисловість регіонів станом на кінець липня 2024 року свідчать, що кредитування нефінансових корпорацій в багатьох регіонах суттєво скоротилося (рис. 5).

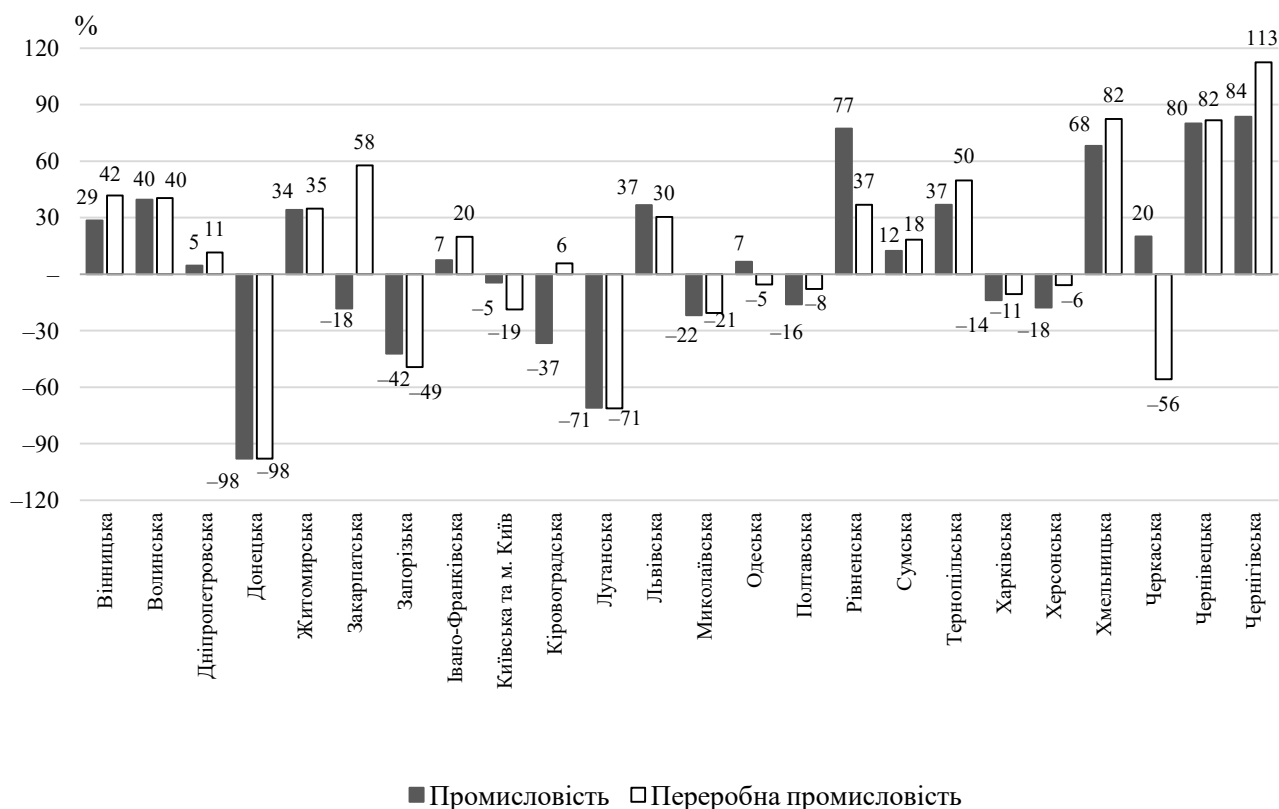

Рис. 5. Зміна обсягів кредитів у промисловість та переробну промисловість станом на липень 2024 року порівняно з груднем 2021 р., у розрізі регіонів, %

Джерело: розроблено авторами за¹⁷

Зменшення в залишках кредитів нефінансовим корпораціям характерні для частково окупованих регіонів України – Донецької, Луганської, Херсонської, Запорізької областей, а також тих, які перебувають в зоні активних обстрілів – Миколаївської, Одеської та Харківської областей. Водночас, збільшилися обсяги кредитування промислових підприємств у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Закарпатській (переробна промисловість), Івано-Франківській, Львівській, Рівненській, Сумській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій та Чернігівській областях, які менш піддаються руйнівному впливу воєнних подій.

URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ibd/kin/kin_rik/kiva_ved_23_ue.xls. (дата звернення 20.10.2024)

¹⁷ URL: <https://bank.gov.ua/files/loans.xlsx> (дата звернення 17.10.2024)

Проблема недоступності кредитів для промислового бізнесу, особливо малого і середнього, пов'язана з близькістю до фронту окремих територіальних громад, де розташовані підприємства або їхні виробничі потужності, необхідністю мати заставне майно, а також з загальною політикою банківських установ по зниженню ризиків в умовах воєнного стану. Загалом в кредитному портфелі комерційних банків за галузями економіки промислове виробництво скоротилося з 14,9 % у 2020 р. до 3,2 % у 2022 р. за рахунок суттєвого збільшення кредитування виду діяльності “Управління нерухомістю” (Шалигіна, 2024, С. 191).

Наразі можливості для отримання промисловим бізнесом кредитів у воєнний час, в основному, забезпечуються державною програмою “Доступні кредити 5-7-9 %”. Станом на жовтень 2024 року за весь період функціонування програми було видано 98 тис. кредитів на суму 337,8 млрд. гривень, у тому числі 70,9 млрд. гривень – у 2024 році, майже чверть (23,4 %) з яких було спрямовано на промислову переробку і трохи менше (23,3 %) – на кредитування в зоні високого воєнного ризику¹⁸. Лідерами за сумами укладених кредитних договорів стали Львівська, Дніпропетровська, Одеська, Київська, Харківська, Вінницька, Полтавська області та м. Київ.

Отже, внаслідок воєнного чинника відбулося зниження інвестиційної привабливості історично промислових регіонів України – Донецької, Дніпропетровської, Запорізької, Луганської, Харківської областей. Водночас, було створено нові можливості для розвитку поглибленої переробки і залучення інвестицій в інших регіонах країни.

Оскільки суттєвим впливом володіють також такі чинники як доступність робочої сили певної кваліфікації, державна підтримка, то більш безпечні регіони сьогодні приваблюють мігрантів із східних та південних регіонів, загальний приплив яких у західні регіони України становить декілька сотень тисяч сімей з дітьми. Це певною мірою спричиняє конкуренцію на ринку праці та здешевлення робочої сили. На подолання цих кадрових диспропорцій мають бути спрямовані заходи реалізації Стратегії демографічного розвитку України на період до 2040 року (Стратегія демографічного розвитку України ..., 2024). Однак в короткостроковому і середньостроковому періодах фактор кадрового потенціалу територій може стати одним з визначальних при виборі регіону інвестування.

Певною альтернативою інвестиціям для стимулювання промислового розвитку в менш безпечних з точки зору військової ситуації регіонах України є міжнародні та державні грантові програми підтримки бізнесу, наприклад “єРобота”. Такий грант може надаватися на створення або розвиток виробництва переробної промисловості в сумі до 8 млн. гривень¹⁹. Потреба у розвитку оборонних технологій сприяла активізації малого і середнього підприємництва в цьому напрямку та створенню кластеру Brave1, в рамках якого за перший рік його функціонування було надано 186 грантів на суму понад 3,2 млн дол. США²⁰. Інноваційний бізнес також має можливість бути підтриманий програмами Європейської інноваційної ради²¹, Українського фонду стартапів²² або інших донорських організацій.

Інструментами для залучення інвестицій у регіони сьогодні є також індустріальні парки, підтримка проєктів зі значними інвестиціями та страхування прямих інвестицій в Україну та інвестиційних кредитів. Якщо подивитися на карту індустріальних парків України станом на III квартал 2024 року (рис. 6), то очевидно є висока концентрація створених парків на заході країни, особливо у Львівській області (18 зареєстрованих парків), Закарпатській області (9 зареєстрованих парків), Івано-Франківській області (6 зареєстрованих парків), Вінницькій області (5 зареєстрованих парки) по чотири парки у Чернівецькій, Рівненській, Тернопільській, Хмельницькій, Житомирській та Одеській областях, і 12 парків у Київській області.

¹⁸ URL: <https://me.gov.ua/News/Detail/a88bdaa2-e1a1-420d-81d0-18090f8c089a?lang=uk-UA&title=DostupniKrediti5-7-9-VidPochatkuRokuUkrainskiiBiznesOtrimav19-046-PilgovikhKreditivNa71-MlrdGm> (дата звернення 25.10.2024)

¹⁹ URL: <https://diia.gov.ua/services/grant-na-pererobne-pidpriemstvo> (дата звернення 26.10.2024)

²⁰ URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/05/10/713516/> (дата звернення 23.10.2024)

²¹ URL: <https://horizon-europe.org.ua/uk/structure/pillars/p-3/eic/> (дата звернення 23.10.2024)

²² URL: <https://usf.com.ua/programs/grants-program/> (дата звернення 23.10.2024)

Рис. 6. Карта індустриальних парків України, станом на III квартал 2024 року

Джерело²³

Натомість у промислово розвинених регіонах – Сумській, Полтавській, Дніпропетровській, Донецькій областях створено лише по 2-3 парки; повністю відсутні парки в регіонах, що межують з лінією фронту та окупованими територіями, а також Кіровоградській області.

Ключовим фактором у просуванні цих ініціатив є активна позиція держави та розширення спектру інструментів для забезпечення більшого покриття різних категорій промислового бізнесу. Зокрема, важливими можуть стати державні інвестиції та підтримка у вигляді пільгових кредитів, гарантій та інших пільг у великі інвестиційні проекти, які можуть пожвавити економіку територій відновлення. Проте, такі інвестиції мають бути обґрунтованими і забезпечувати довгострокові ефекти, оскільки світовий досвід свідчить, що великі проекти можуть відволікати ресурси від інших сфер діяльності, малого та середнього бізнесу, вирішення локальних інфраструктурних проблем. Прикладом є Єгипет, який після революційних подій розпочав низку великих промислових проектів: будівництво АЕС “Ель-Дабаа” (2017 р.), Нового Каїру – міста “майбутнього”, Нового Суецького каналу та промислової зони в районі Суецького каналу з обсягом інвестицій у 80 млрд дол США (Дейнеко, 2023).

Тому розроблення стратегії повоєнного відновлення вимагає комплексного підходу – починаючи з відновлення зруйнованого, але життєво необхідного, завершуючи структурними змінами та розвитком нових ареалів зростання та індустриальних парків. Полюси та коридори зростання можуть забезпечити скоординовані інвестиції в різних секторах певної географічної зони, що сприяють самостійній індустриалізації. Індустриальні парки можуть запропонувати покращену інфраструктуру та інвестиційний клімат для залучення інвестицій та стимулювання експорту, часто виступаючи компонентами полюсів зростання. Успішне впровадження цих інструментів передбачає визначення пріоритетних проблем ринку, використання стратегічної діагностики та систем підтримки рішень для аналізу доцільності та

²³ URL: https://public.tableau.com/app/profile/alla.ivashchenko/viz/IP-update/Dashboard1?fbclid=IwY2xjawGLi91leHRuA2FlbQIxMQABHaCOFMUKiMfyldzbI82Fkm5rG6WdJueWJlaF-N-GyEK5VihhNbWMO6kMA_aem_R8Ic0fyvO8ndjOGK7oBpiw (дата звернення 28.10.2024)

стійкості. Наприклад, в трудонедостатніх районах можливо стимулювати високотехнологічні автоматизовані (роботизовані) виробництва, сприяти зростанню міст в менш урбанізованих регіонах, будуючи доступне житло, створюючи якісну соціально-економічну інфраструктуру, адже такі будівельні проєкти можуть дати значний імпульс промислового розвитку та підвищенню рівня життя населення (*Emerging world cities in Pacific Asia*, 1996).

Висновки. Повномасштабне вторгнення суттєво вплинуло на зміни географічного напрямку інвестиційних потоків, сприяючи зародженню нових промислових центрів з меншими безпековими ризиками. З 2022 року спостерігався вплив прямих інвестицій, зокрема в регіонах, що зазнали інтенсивних бойових дій. Це зумовлює переоцінку інвестиційної привабливості регіонів з точки зору безпеки, що може стати поштовхом для розвитку промислових агломерацій в західних і центральних областях України.

Символічна зміна інвестиційних уподобань помітна в поступовому збільшенні вкладень у більш безпечні з точки зору військових впливів області, такі як місто Київ, Тернопільська, Черкаська, Львівська тощо, де, в свою чергу, продовжує розвиватися переробна промисловість, агропереробка та виробництво будівельних матеріалів. Основними інвесторами залишаються транснаціональні компанії, які вже мають виробничі потужності в Україні, що говорить про їхню довіру до економічного потенціалу регіонів навіть за умов небезпеки.

Економічна політика, що фокусується на координації інвестицій у промисловість та регіональний розвиток, може прискорити промислове зростання на місцевому рівні. Державна програма “Доступні кредити 5-7-9 %” продемонструвала себе як надійний механізм підтримки бізнесу, навіть в зоні високих ризиків, забезпечуючи можливість промисловим підприємствам отримувати фінансові ресурси у складні часи. Проте, зростання частки проблемних кредитів та високі воєнні ризики обмежують пропозицію позикового капіталу для виробничих підприємств. Водночас, міжнародні та державні грантові програми підтримки бізнесу, такі як “єРобота”, та ініціативи як кластер Brave1 надають можливість малим та середнім підприємствам отримувати фінансування на розвиток і вдосконалення та забезпечують активну підтримку підприємництва в стратегічно важливих секторах. Успішне впровадження таких інструментів повинно спиратись на комплексний підхід до визначення пріоритетних ринкових проблем, з урахуванням стратегічної діагностики та систем підтримки рішень, що може суттєво зміцнити інвестиційну привабливість України. Підтримка кластерного розвитку та розбудови індустріальних парків може стати ключовим чинником у стабілізації та зростанні регіонів, що зазнали найбільших ударів під час війни. Правильне впровадження цих просторових інструментів збільшить приватні інвестиції в галузях з високою продуктивністю, створюючи позитивні економічні ефекти та стійке зростання робочих місць.

Список використаних джерел

1. Кораблін С. О. Україна: фінансовий вимір війни. *Вісник НАН України*. 2022. №7. С. 39-41. URL: <https://visnyk-nanu.org.ua/ojs/index.php/v/article/view/1104/1108>
2. Weber A. *The Theory of The Location of Industries*. The University of Chicago Press, Chicago & London. 1909.
3. Мезенцев К. В., Підгрушний Г. П., Мезенцева Н. І. *Регіональний розвиток в Україні: суспільно-просторова нерівність і поляризація*. К., ДП “Прінт-Сервіс”. 2014. 132 с.
4. Зільберман І. І. *Промисловість України та її географічне розміщення. Нариси промислової географії*. К., Вид-во “Культура” держтресту “Київ-Друк”. 1929. 228 с.
5. Бондаренко В.М., Дармограй В.І. Сучасні підходи до розміщення підприємств в системі економіки регіону. *Ефективна економіка*. 2018. №7. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/14.pdf
6. *Emerging world cities in Pacific Asia*. Ed. by Fu-chen Lo, Yue-man Yeung. UN University Press, Tokyo-New York-Paris. 1996. 528 p. URL: <https://archive.unu.edu/unupress/unupbooks/uul1ee/uul1ee00.htm#Contents>
7. Crescenzi R., Iammarino S. Global investments and regional development trajectories:

the missing links. *Regional Studies*. 2017. vol. 51, issue 1: 50th Anniversary Special Issue. pp. 97-115. URL: <https://doi.org/10.1080/00343404.2016.1262016>

8. Morgan B. *Regional Issues in Inward Investment and Endogenous Growth*. In “Inward Investment, Business Finance and Regional Development”, ed. by S. Hill and B. Morgan. 1998. Palgrave Macmillan. pp. 13-29.

9. Ляшенко В.І., Підоричева І.Ю., Антонюк В.П. та ін. *Формування інституційного середовища модернізації економіки старопромислових регіонів України*. Київ, Інститут економіки промисловості. Київ. 2022. 472 с.

10. Атамас О. Інвестиційна привабливість регіонів України: проблематика, рекомендації, перспективи. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2023. Вип. 4. С. 29-36. URL: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2023-4-29-36>

11. Шульц С. Л., Луцків О. М., Зеленський І. О. Особливості просторово-структурних трансформацій економіки: європейський досвід та українські реалії. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2023. Вип. 5 (163). С. 3-11. URL: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2023-5-1>

12. *Результативність ендегенного розвитку регіонів в умовах глобальних викликів та шоків*: монографія. НАН України. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України”; наук. ред. М.І. Мельник. Львів. 2024. 307 с.

13. *Фінансові детермінанти економічного зростання регіонів і громад України в умовах нестабільності*: погляд крізь призму поведінкової економіки / за ред. Г.В. Возняк. Львів: ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України”. 2023. 557 с.

14. *Розвиток машинобудування в Україні: проблеми та шляхи вирішення*: монографія. ДУ “Інститут регіональних досліджень імені М.І. Долішнього НАН України”; наук. ред. д.е.н., проф. С.О. Іщук. Львів. 2022. 137 с.

15. *Оцінка інтеграції України до європейського економічного простору*: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. О.О. Борзенко; НАН України, ДУ “Інститут економіки та прогнозування НАН України”. К. 2021. 493 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/Оцінкаінтеграції-України-до-ЄЄП-2.pdf> (дата звернення 20.10.2024)

16. Шалигіна І. В. Кредитний портфель українських банків під час війни: ефективне формування та мінімізація ризиків. *Сталий розвиток економіки*. 2024. №2 (49). С. 186-194. URL: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-29>

17. Стратегія демографічного розвитку України на період до 2040 року: Кабінет Міністрів України, затверджена розпорядженням від 30 вересня 2024 р. № 922-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/66f/c43/106/66fc43106689bb131307545.pdf>

18. Дейнеко Л. В., Ципліцька О. О., Кушніренко О. М., Гахович. Н. Г., Завгородня М. Ю. Міжнародний досвід повоєнного відновлення промисловості. *Економіка України*. 2023. №6 (739). С. 23-52. URL: <https://doi.org/10.15407/econo myukr.2023.06.023>

References

1. Korablin, S. O. (2022), “Ukraine: financial dimension of the war”, *Visnyk NAN Ukrayiny*, no. 7, pp. 39-41. Retrieved from: <https://visnyk-nanu.org.ua/ojs/index.php/v/article/view/1104/1108>

2. Weber, A. (1909), *The Theory of The Location of Industries*, The University of Chicago Press, Chicago & London.

3. Mezentsev, K.V., Pidhrushnyi, H.P., and Mezentseva, N.I. (2014), *Rehionalnyi rozvytok v Ukraini: suspilno-prostorova nerivnist i poliaryzatsiia* [Regional development in Ukraine: social and special inequality and polarization], DP “Print-Servis”, Kyiv, 228 p.

4. Zilberman, I. I. (1929), *Promyslovist Ukrainy ta yii heohrafichne rozmishchennia. Narysy promyslovoi heohrafii* [Industry of Ukraine and its geographical localization], Vydavnytstvo “Kultura”, Kyiv, Ukraine.

5. Bondarenko, V. and Darmogray, V. (2018), “Modern approaches to the placement of enterprises in the regional economy”, *Efektivna ekonomika*, no. 7. URL:

http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/7_2018/14.pdf

6. Fu-chen, Lo and Yue-man, Yeung, eds. (1996), *Emerging world cities in Pacific Asia*, UN University Press, Tokyo-New York-Paris, URL: <https://archive.unu.edu/unupress/unupbooks/uul1ee/uul1ee00.htm#Contents>.

7. Crescenzi, R. and Iammarino, S. (2017), "Global investments and regional development trajectories: the missing links, *Regional Studies*", vol. 51, issue 1: 50th Anniversary Special Issue, pp. 97-115, URL: <https://doi.org/10.1080/00343404.2016.1262016>

8. Morgan, B. (1997), *Regional Issues in Inward Investment and Endogenous Growth*. In "Inward Investment, Business Finance and Regional Development", ed. by S. Hill and B. Morgan, Palgrave Macmillan, pp. 13-29.

9. Liashenko, V. I., Pidorycheva, I. Iu., Antoniuk, V. P. et al. (2022), *Formuvannia instytutsiinoho seredovyscha modernizatsii ekonomiky staropromyslovykh rehioniv Ukrainy* [Formation of the institutional environment for the modernization of the economy of the old industrial regions of Ukraine], NAS of Ukraine, Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine, 472 p.

10. Atamas, O. (2023), "Investment attractiveness of regions in Ukraine: problems, recommendations, prospects", *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*, issue 4, pp. 29-36, URL: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2023-4-29-36>

11. Shults, S. L., Lutskiv, O. M. and Zelenskyi, I. O. (2023), "Features of spatial and structural transformations of the economy: European experience and Ukrainian realities", *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny*, vol. 163 (5), pp. 3-11, URL: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2023-5-1>

12. *Rezylientsia endohennoho rozvytku rehioniv v umovakh hlobalnykh vyklykiv ta shokiv* (2024), [Resilience of the endogenous development of regions in the face of global challenges and shocks], Melnyk, M. I., ed. NAS of Ukraine, Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine, Lviv, 307 p.

13. *Finansovi determinanty ekonomichnoho zrostannia rehioniv i hromad Ukrainy v umovakh nestabilnosti: pohliad kriz pryzmu povedinkovoi ekonomiky* (2023) [Financial determinants of economic growth of regions and communities of Ukraine in conditions of instability: a view through the prism of behavioral economics], Vozniak, G. V., ed. Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine, Lviv, 557 p.

14. *Rozvytok mashynobuduvannia v Ukraini: problemy ta shliakhy vyrishennia* (2022), [Development of mechanical engineering in Ukraine: problems and solutions], Ishchuk, S.O., ed. Institute of Regional Research named after M. I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine, Lviv, Ukraine.

15. *Otsinka intehratsii Ukrainy do yevropeiskoho ekonomichnoho prostoru* (2021), [Assessment of Ukraine's integration into the European economic space] Borzenko, O.O., ed. NAS of Ukraine, Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/Оцінкаінтеграції-України-до-ЄЕП-2.pdf>

16. Shlygina, I. (2024), "Loan portfolio of Ukrainian banks during the war: effective formation and minimization of risks", *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 2 (49), pp. 186-194, DOI: 10.32782/2308-1988/2024-49-29.

17. *Stratehiia demohrafichnoho rozvytku Ukrainy na period do 2040 roku*: Cabinet of Ministers of Ukraine (30 September 2024), [Strategy for Demographic Development of Ukraine for the period until 2040], approved by order no. 922-p, URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/uploads/public/66f/c43/106/66fc4310689bb131307545.pdf>

18. Deineko, L., Tsyplitska, O., Kushnirenko, O., Gakhovych, N., and Zavgorodnia, M. (2023), "International experience of post-war industry recovery", *Ekonomika Ukrayiny*, no. 6 (739), pp. 23-52, URL: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.06.023>

Стаття надійшла до редакції 29.10.2024

Рецензовано 20.11.2024

Опубліковано 30.11.2024